

Aarhus School of Architecture // Design School Kolding // Royal Danish Academy

Det nye er det glemte gamle

Thorborg, Christoffer

Published in:
Arkitekten

Publication date:
2023

Document Version:
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Thorborg, C. (2023). Det nye er det glemte gamle. *Arkitekten*, 07, 6-9.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

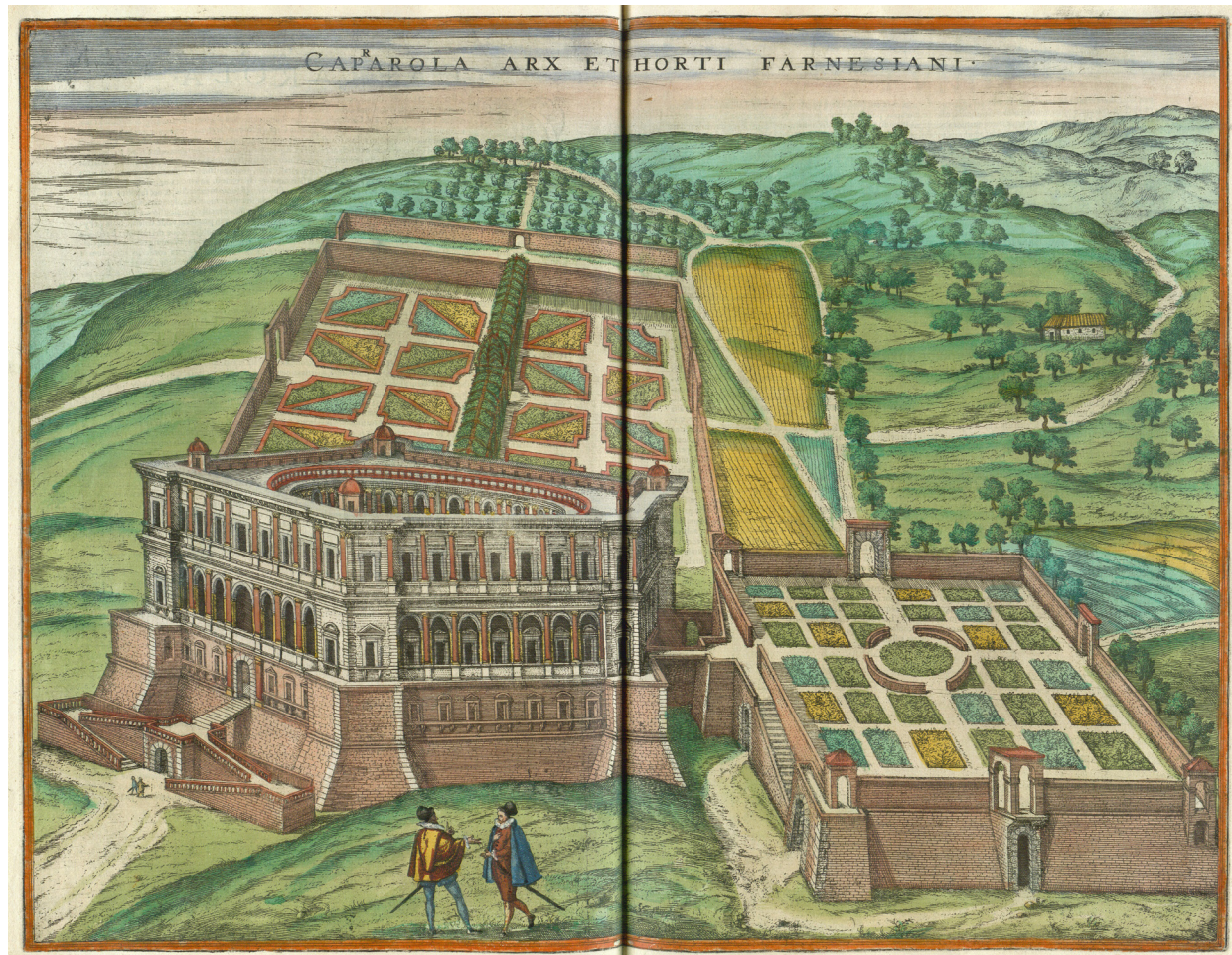
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Nyt udefra

Det nye er det glemte gamle

Palazzo Farnese, Caprarola, arkitekt Giacomo Barozzi da Vignola. Arkiv: Det Kongelige Bibliotek

Af Christoffer Thorborg

Et stille skift synes at have udspillet sig i arkitektstanden i de seneste år. Med den gryende kollektive bevidsthed om bæredygtighed som absolut fordring har de fleste fået øjnene op for nødvendigheden af at arbejde med det bestående. Et sådant arbejde kræver i sagens natur et sæt specifikke professionelle kompetencer, og inden for kulturarvsfeltet har man netop siden 1800-tallet udviklet sådanne videnskabelige, systematiske metoder, ligesom man har kultiveret en lang række kunstneriske svar på de formgivningsproblemer, som mødet mellem nyt og gammelt rejser. Disse metoder har i dag vist sig at være særdeles anvendelige, også når de bygninger, de anvendes på, end ikke er at betragte som bevaringsværdig kulturarv. Restaureringsfaget nyder derfor i dag en stadig større bevågenhed.

Revitalisering af romersk renæssance på restaureringsseminar i Rom.

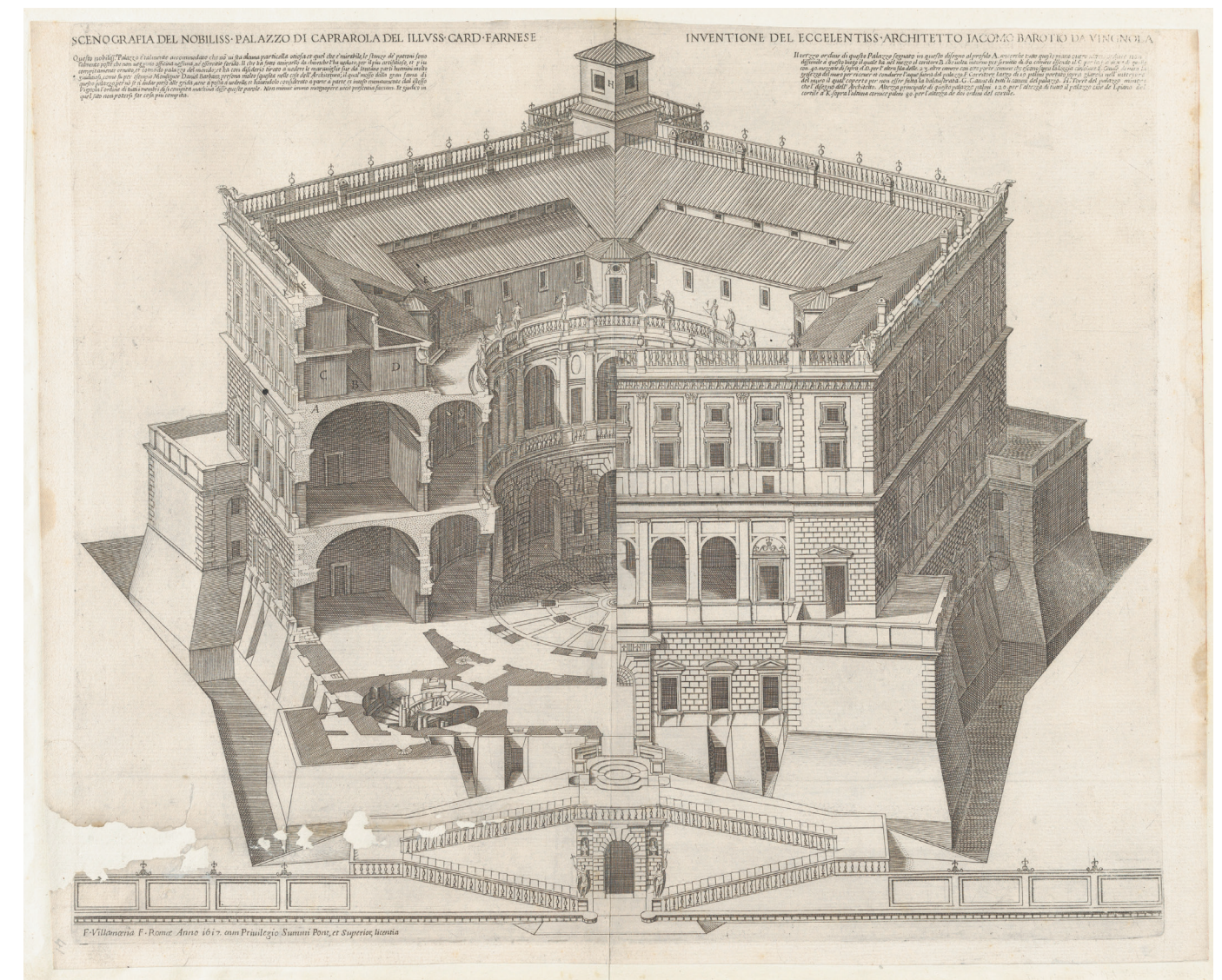
Men kulturarven er imidlertid også højaktuel i en anden forstand end den, de fleste nok har for vane at forstå begrebet i. Skønt fagområdet oprindeligt havde en materiel forståelse af sin genstand, der hæftede sig ved det byggede monument, har det for længst overskredet dette og opererer nu ligeværdigt med begrebet immateriel kulturarv. Ved immateriel kulturarv forstås sådan noget som praksisser, kunstformer og traditioner, og inden for kulturarvsfeltet ser man derfor ikke længere kun på eksempelvis de bevaringsværdige bygninger, men lige såvel på den kultur, der frembringer disse bygninger. I en nutidig forståelse er det kulturskabende og det kulturbevarende blevet to sider af samme sag, og bygningsarven tegner sig igen som et reservoir af viden, der kan danne grundlag for nutidige løsninger af en anden varighed.

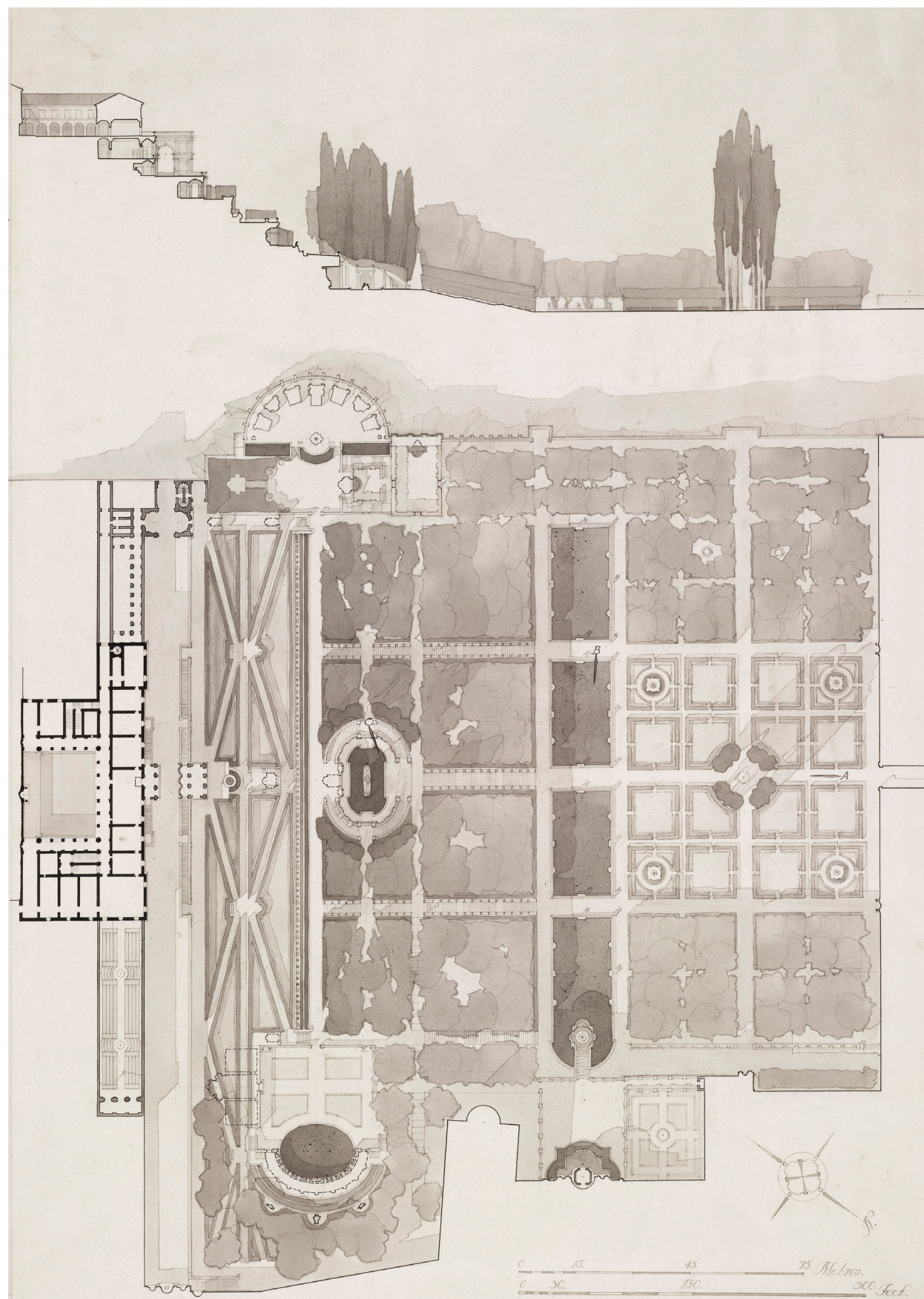
Det gamle er således med ét blevet det nye sort, og dette mærkes eksempelvis tydeligt på det årlige restaureringsseminar, der siden 2004 har været arrangeret af skiftevis Slots- og Kulturstyrelsen og landets to arkitektskoler. Restaureringsseminaret tiltrækker i dag et langt større og mere differentieret segment af fagfolk end for år tilbage. Fra sin begyndelse var det tænkt som et bredt arrangement, og det er selvsagt glædeligt, at dette i den grad er en realitet i dag, hvor det årlige deltagerantal er henvend tredoblet siden de tidlige dage. Imidlertid er det min rent anekdotiske erfaring, at den brede interesse for fagområdet har

efterladt et behov hos flere specialister for også at kunne mødes for at føre de lidt mere snævre drøftelser om kulturarvsproblematikker med fagfæller. Restaureringskonferencen 2023 blev afholdt d. 22.-25. maj, og ligesom tidligere på Det Danske Institut i Rom. Temaet var denne gang renæssancen, og konferencen satte således fokus på 1400- og 1500-tallets revitalisering af den antikke arv samt mere generelt på dette at skabe nyt med afsæt i det historiske. Konferencen havde særligt fokus på renæssancevillaerne omkring Rom og deres haver. Disse er netop eminente studieobjekter af stor nutidig relevans, da de som ægte klassiske værker er gennemarbejdet på ethvert skalatrin: fra det landskabelige over havekunsten til den monumentalarkitektoniske bygningskrop; i deres interiører, i deres dekorationer og i de enkelte bygningsdele, ja, ned til det mindste profilled.

Det er alment kendt, at bygningsarven og de bevarings-spørgsmål, den rejser, er af en sådan kompleksitet, at en multidisciplinær tilgang er nødvendig. Konferencedeltagerne omfattede således ikke blot arkitekter, men også historikere, konservatorer og arkæologer. Når mange professioner samles om den samme genstand, i dette tilfælde arkitekturen, bemærker man med tiden, hvordan de respektive fagområder præger fagpersonernes optik. I denne sammenhæng nævnes det undertiden, at arkitekter, når de tilgår en historisk bygning, spontant

Palazzo Farnese, Caprarola. Arkiv: Metropolitan Museum of Art

Villa d'Este, Tivoli, arkitekt Pirro Ligorio. Fra RIBA Collections

solidariserer sig med de fortidige kolleger, der har opført bygningen. Dette forstået således, at arkitekter typisk vil indleve sig i, hvilken formgivningsopgave den historiske arkitekt har skullet løse. Dette kan naturligvis føre til adskillige vildfarelser, hvis det gøres naivt; men i visse henseender kan det være en produktiv og god tilgang, da mange forhold trods alt er statiske inden for historiens rammer, eksempelvis fysikkens love og menneskets fundamentale biologiske behov. Sandt nok kan det indvendes, at det væsentligste ved et givent bygningsværk udspiller sig inden for rammerne af et historisk åndsliv, som fremtidige efterkommere kun dårligt, hvis overhovedet, vil kunne tilgå fuldt ud. Men filtrerer vi disse højere frekvenser fra, står noget fundamentalt alligevel tilbage. Afsyret sine skiftende, mangfoldige lag af kulturel fernis blotlægges bygningskunsten i sine grundlæggende bestanddele, og disse fremtræder relativt historisk stabile. Evnen til at kunne destillere disse gennem en formal analyse og omsætte dem i en nutidig sammenhæng har været afgørende for store dele af arkitekturhistorien, herunder ikke blot den italienske renaissance, men eksempelvis også den nordiske modernisme.

De værker, vi kalder klassiske, benævner vi netop sådan, fordi de har vist sig at kunne holde stand mod den historiske kritik og derved bevist deres varige gyldighed. Og to af de førømtalte villaer, tegnet af renaissancearkitekten Giacomo Barozzi, bedre kendt under navnet på sin fødeby, Vignola, viser eksempelvis, hvilket udtryksmæssigt spænd den klassiske arkitektur tillader. Den første, Palazzo Farnese i Caprarola, er en bygning, der i sit ydre emmer af nærmest stump, monumental kraft, men som i sit indre afslører et rumligt forløb af mere behersket elegance. Mens pave Paul den 3. endnu kun var kardinal, påbegyndte han et femkantet fæstningsværk i den lille by Caprarola, godt 60 km nord for Rom. Denne fæstning, der antages at have været i kun ét stokværk, skulle komme til at udgøre basen for villaen, som Paul den 3.'s barnebarn kardinal Alessandro Farnese senere påbegyndte i 1559 med Vignola som arkitekt. Den pentagonale grundplan var således givet, og Vignola synes at have udnyttet mulighederne heri på bedste vis. Eksempelvis bevirker grundplanen en subtil perspektivisk forskydning, der ved første øjekast kan foranledige én til at tro, at der blot er tale om et traditionelt rektangulært palazzo. Men denne tilsyneladende rektangulære bygning fremtræder nu, som følge af de perspektiviske og skalamæssige virkninger, forstørret i sin monumentalitet. Imidlertid afslører bygningen i sit indre et kontrasterende cirkulært gårdrum omsluttende en loggia i to stokværk. Netop dette cirkulære gårdrum muliggør en behændig løsning af den pentagonale grundplan, og resultatet er et elegant rumligt forløb, der gang på gang leder den besøgende tilbage til den centrale gård. I stor kontrast hertil står Villa Lante, det andet af de to værker af Vignola. Skønt havekunsten er et fundamentalt element af renaissancevillaens arkitektur, træder haveanlægget her særligt i forgrunden i en helt anden grad end ved Palazzo Farnese, og navnlig de rumlige og skalamæssige virkninger heri er af en ganske anderledes afdæmpet blidhed.

Villa d'Este, Tivoli. Fra RIBA Collections

Den tredje villa, der blev studeret på konferencen, var Villa d'Este, påbegyndt i slutningen af 1550'erne og siden optaget på UNESCO's Verdensarvsliste. Denne villa rummer et af renaissanceens mest omfattende haveanlæg, med et omsiggribende, imponerende vandteknisk anlæg af fontæner, nymphæer, vandfald og bassiner. Sådanne, godt et halvt årtusinde gamle haveanlæg rejser en lang række grundlæggende bevaringsproblemer, da havekunst i endnu tydeligere grad end bygningskunst er en dynamisk, levende størrelse.

Havekunstens relevans blev afslutningsvis tematiseret på konferencens sidste dag, hvor den romerske bydel Garbatella blev besøgt. Garbatella blev anlagt i 1920'erne efter den engelske byplanlægger Ebenezer Howards principper for havebyer, men med påvirkning fra såvel den antikke romerske havneby, Ostia Antica, som fra barokken og rokokoen. Denne eklekticisme førte til en ganske særlig regional byggestil, der betegnes som *barocchetto romano*, og Garbatella er vitterlig også et helt særegent sted, hvor navnlig den skalamæssige håndtering af byrummene er et nutidigt studie værd.

Christoffer Thorborg er arkitekt MAA, ph.d. og lektor ved Arkitektskolen Aarhus.

Fakta
 Restaureringskonferencen 2023
 Arrangører: Det Danske Institut i Rom
 i samarbejde med Over Byen
 Arkitekter.
 Over Byen Arkitekter har stået for tema,
 program og det faglige indhold.
 Medarbejdere: Maria Wedel Søe,
 Margret Matthíasdóttir og Thomas
 Bertelsen.
 Afholdt den 22. maj – 25. maj 2023